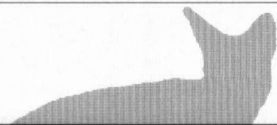

KORTAF

Beschermingsplannen das in Haspengouw en Voeren

In opdracht van de Vlaamse deelregering werd door het studiebureau Econnection een soortbeschermingsplan ten behoeve van de das uitgewerkt voor het zuidelijk deel van de provincie Limburg en de Voerstreek. Het aantal dassen dat in het gebied voorkomt wordt op 86 à 105 dieren geschat. Het plan moet gezien worden als de concrete invulling van de aanbevelingen die het resultaat waren van eerder verricht onderzoek naar de verspreiding van de das in Vlaanderen. In dit onderzoek kwamen Haspengouw en Voeren als de meest belangrijke dassenleefgebieden naar voren.

Er bestaan goede kansen om de resterende dassenpopulatie in Limburg op het huidige peil te houden en door gerichte maatregelen uit te breiden. Ook zijn er legio mogelijkheden om de das in een aantal gebieden terug te brengen, waarbij in de eerste plaats gedacht wordt aan de versterking van de verbindingzones tussen de 'dassenlege' gebieden en de huidige verspreidingsgebieden in Vlaanderen en Wallonië. Het beschermingsplan doet gericht aanbevelingen om vooreerst de huidige situatie te stabiliseren. Daarbij wordt uitgegaan van de bedreigingen in al hun vormen. De beschermingsvoorstellen die hieruit voortvloeien richten zich zowel op de individuele burcht en het leefgebied als op de totale landschappelijke eenheid waarbinnen de populatie dient stand te houden. In het plan zijn 18 leefgebieden omlijnd en voor elk van hen

Er zijn goede kansen de dassenpopulatie in Haspengouw te versterken.
Foto Pieter Elbers

werden concrete beschermingsvoorstellen geformuleerd. In het plan worden zo'n 102 burchten uitvoerig beschreven. Het plan stelt voor om het huidige dassenonderzoek te continueren en de

ontwikkeling van de dassenpopulatie op de voet te volgen. Dit houdt in dat vooreerst een volledige dassencensus moet worden opgemaakt. Tegelijk moeten de bestaande landschapsplannen, die in het kader van de landinrichting zijn opgesteld, worden bijgestuurd.

Dirk Criel

Afgraving dassenburcht stilgelegd

Na meer dan één jaar moeizaam onderhandelen tussen het grondbedrijf Marnebel en de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren is in overleg met de Waalse deelregering een akkoord tot stand gekomen om de dassenburcht in de Maasvallei te Eben-Emael niet verder af te graven. De plannen van de firma Marnebel hadden reeds

eerder voor heel wat opschudding gezorgd (zie Zoogdier 1990/2). Marnebel eiste in ruil voor het behoud van de burcht een bedrag van 280 miljoen frank, hetgeen overeen zou komen met het economisch verlies dat het bedrijf zou lijden. Later werd dit bedrag tot ongeveer 60 miljoen frank teruggebracht. De NCBR was evenwel niet be-

reid dit bedrag op tafel te leggen. Zij stelde voor een afkoopsom te betalen gelijk aan de oorspronkelijke waarde van de grond. Dit voorstel werd evenwel als onrealistisch afgewezen, waarna de NCBR niet langer bereid was om nog over enige financiële vergoeding te praten. De NCBR beriep zich hierbij op een aantal wettelijke verplichtingen van het bedrijf en de sociale belangen die in het gebied spelen. De strarre houding van beide partijen dreigde uiteindelijk in een juridische strijd uit te monden. Door bemiddeling van het gemeenschapsministerie voor Natuurbehoud van het Waals Gewest kon evenwel een compromis worden gevonden. Volgens dit akkoord wordt de dassenburcht integraal behouden samen met een aangrenzend bosje en een smalle bufferstrook. Als de afgravingen rondom de burcht ten einde lopen zullen de nodige voorzieningen worden aangebracht om het leefgebied van de das te herstellen. Tegelijk krijgt de firma Marnebel toelating een aanzienlijke hoeveelheid afval uit de groeve te verwijderen. Dit zou het inkomstenverlies ruimschoots kunnen compenseren. Tot nu toe was Marnebel hiervoor een vergunning geweigerd omwille van de stof- en geluidshinder die de omwonenden hiervan zouden ondervinden. Marnebel belooft de nodige maatregelen te nemen om de overlast tot een minimum te beperken.

Dirk Criel

Rust voor zeehonden

Begin januari hebben Greenpeace en het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij bereikt dat de zeehonden in het Waddengebied 's zomers minder gestoord zullen worden door de watersport. Van 15 mei tot 31 augustus, de voortplantingstijd, is de vaargeul in het Blauwe Balgebied tussen Terschelling en Ameland gesloten voor doorvaart in de uren rond laagwater. Alleen tussen drie uur vóór en twee uur na hoogwater mag men er gebruik van maken. De bedoeling is om te voorkomen dat

Op de Waddenzee zijn rustgebieden voor de zeehond ingesteld.

Foto Arnoud van den Berg

pleziervaartuigen vastlopen of gaan overtijen in de buurt van de zeehonden. Het is voor het eerst dat bij het beheer van scheepvaartwegen rekening wordt gehouden met de zeehond. Hopelijk leidt de maatregel tot een vermindering van het aantal "huilers", pasgeboren zeehondjes die hun moeder zijn kwijtgeraakt.

Jaap Mulder

Wereldrecord Zweeds otterstation

Boda, het kweekstation dat in Zweden is opgezet om de otterpopulatie in dat land te versterken, boekte een wereldrecord met de kweek van otters. Sinds het in 1978 werd gebouwd, zijn er niet minder dan 41 otters geboren. Eén wijfje had een worp van vier jongen in twee opeenvolgende jaren, een wereldrecord. In het wild plant de otter zich vermoedelijk slechts om de twee jaar voort, omdat de jongen één jaar bij de moeder blijven.

Eens de jonge otters in staat zijn voor zichzelf te zorgen worden ze losgelaten in gebieden waar de vervuiling van het water met PCB's minimaal is. Er bestaat immers een direct verband tussen hoge PCB-concentraties en het uitsterven van de otter. Tot nu toe werden 41 otters uitgezet, waarvan 21 dieren een zendertje kregen ingeplant om onderzoekers in staat te stellen hun activiteiten te volgen.

Dirk Criel

Vossen en jagers

In januari bracht de Nederlandse Jagersvereniging (KNJV) een nota uit over het vossenbeheer in Nederland om onder de aandacht te brengen "dat als gevolg van het gevoerde beheer in een aantal natuurerreinen lokaal de vossendichtheid te hoog is, dat dit een bedreiging vormt voor de fauna en dat er maatregelen moeten worden genomen". Laat vooropgesteld zijn dat het vossenbeheer zeker aandacht verdient. De KNJV heeft zich echter, hoewel ze gekwalificeerde kennis in huis heeft in de vorm van minstens één bioloog, laten verleiden tot het samenstellen van een uiterst eenzijdig en tendentius stuk, waarvan de auteurs overigens ongenoemd blijven.

De twee onderwerpen die in de nota de meeste aandacht krijgen, zijn de volksgezondheid met bijna zes bladzijden tekst, en de schade aan pluimvee met twee bladzijden tekst plus 23 pagina's vol krantenknipsels. Het hoofdstuk volksgezondheid valt vooral op door wat er aan ontbreekt, namelijk de conclusies. Eerst wordt de honds-dolheid en haar geschiedenis in Europa en Nederland behandeld; daarna komt het uit 1984 stammende overheidsbeleid ("vossenpopulatie in de grensgebieden op een betrekkelijk laag nivo houden") aan bod, en komt de veel misbruikte en ook nu weer verkeerd geïnterpreteerde zogenaamde "WHO-norm" om de hoek kijken. Vervolgens meldt men: "Hoewel de vos in geheel Europa bejaagbaar is, heeft afschot [en zelfs grootschalige vergassing van burchten, jm] de verspreiding van rabiës niet kunnen voorkomen", om daarna doodleuk aan te bevelen om in natuurgebieden door afschot de vos-

senstand zo laag te maken dat er geen gevaar voor honds-dolheid meer is.

Het meest storend is echter, dat er wel wordt uitgelegd dat men tegenwoordig de honds-dolheid succesvol bestrijdt door de vossen immuun te maken via uitgelegd aas, maar dat niet de conclusie wordt getrokken dat afschot dan dus niet meer nodig is, en zelfs averechts kan werken door het verwijderen van dieren die men eerst met veel moeite immuun gemaakt heeft. Het hele hoofdstuk volksgezondheid blijft daardoor steken in loze bangmakerij.

De behandeling van het probleem van de kippenroevrij is zo mogelijk nog eenzijdiger. Gesuggereerd wordt dat alleen jacht en afschot helpen tegen dit soort overlast, hoewel men goed op de hoogte is van het onderzoek dat Theo Verstrael en consorten daarnaar hebben verricht. Met geen woord wordt gerept over het aangetoonde effect van goede huisvesting van de huisdieren. Het onderzoek wordt uitgebreid geciteerd, maar men zwijgt angstvallig over de geringe omvang van

De KNJV ziet in de vos vele gevaren.
Foto Arnoud van den Berg

de schade zelf: slechts 4 tot 14 % van de respondenten op de enquête had schade over een periode van twee jaar.

Gelukkig kan ik de laatste aanbeveling uit de KNJV-nota, namelijk die waarin gevraagd wordt om een "door de overheid te initiëren voorlichtingsbeleid teneinde het publiek te informeren" van harte onderschrijven, al zal die voorlichting wel een wat andere inhoud moeten krijgen dan de jagers zich nu voorstellen. In dat verband is het aardig te melden dat er binnenkort een brochure over de vos verschijnt, gericht op een breed publiek, waarin een en ander wat objectiever wordt behandeld.

Jaap Mulder

Een meer uitgebreide en gedetailleerde kritiek op de nota kan (gratis) schriftelijk worden aangevraagd bij het bureau VZZ, Emma-laan 41, 3851 HP Utrecht. Ook de nota ("Als de vos de passie preekt, ...") is gratis te verkrijgen, maar dan bij de KNJV, Postbus 1165, 3800 BD Amersfoort, tel. 033-619841.

Wilde zwijnen op de Meinweg

In Zoogdier 91/3 bericht Har Pluijmakers over het beheer van de wilde zwijnen in het nabij Roermond gelegen Nederlands-Duitse natuurreservaat de Meinweg. In zijn artikel meldt hij een stijging van de aantallen in 1989 en 1990 in het Nederlandse deel van de Meinweg. Deze stijging van de aantallen is goed verklaarbaar.

Het Nederlandse deel van de Meinweg is lager gelegen dan het omringende Duitse gebied. Daardoor is het Nederlandse deel veel natter, wat ondermeer blijkt uit de vele daargelegen vennen. De jaren 1989 en 1990 waren veel droger dan de jaren daarvoor. Alleen in het Nederlandse deel waren toen nog open water en modderige plekken te vinden. Water is voor zwijnen onmisbaar, onder andere voor het nemen van modderbaden (zoelen). Met de aangekoekte modder vegen ze de parasieten uit hun vacht. Het ontbreken van zoelplaatsen in droge jaren op het Duitse

deel veroorzaakte een concentratie van zwijnen op het Nederlandse gebied. Bovendien vonden de zwijnen daar voldoende voedsel door de vele voerplaatsen. De totale populatie was dus niet groter alleen hun leefgebied was beperkter. De Nederlandse jagers op de Meinweg reageerden hierop met een verhoogd afschot. In het jachtseizoen februari 1990 - februari 1991 schoten zij 174 dieren. De Duitse jagers schoten in het aangrenzende deel van augustus 1990 tot augustus 1991 161 zwijnen.

Ook de zomer van 1991 was erg droog met gevolg dat de resterende zwijnen zich weer op het lage nog enigszins natte centrale (Nederlandse) deel van Meinweg concentreerden. In 1991-1992 is er wederom op deze geconcentreerde groep zwijnen gejaagd (afschot Nederlanders 63 stuks). Het groter aantal zwijnen in 1989 en 1990 in het Nederlandse deel was geen afspiegeling van de totale po-

Met van alles en nog wat worden de zwijnen bijgevoerd; dit tegen het RIN-advies in.

Foto Har Pluijmakers

populatie met gevolg dat de jachtdruk onevenredig groot was. De voortzetting van de hoge jachtdruk op de restpopulatie in het jachtseizoen 1991-1992 heeft de totale populatiegrootte gedecimeerd. Nu het natter op de Meinweg is geworden, hebben de zwijnen zich weer verspreid. Maar omdat hun aantallen zo gering geworden zijn, is hun dichtheid overal zeer laag.

Kennelijk is ook de overheid enigszins bezorgd geraakt over de zwijnen. Het "zwartwild-platform" een overleggroep van belanghebbenden zoals jagers, boeren en ambtenaren, heeft in januari 1992 het ministerie van landbouw, natuurbeheer en visserij verzocht om in 1992 het Instituut voor Bos en Natuuronderzoek (het voormalige RIN) een nieuw onderzoek te laten uitvoeren naar het voorkomen en het beheer van de zwijnen op de Meinweg. Het eerder onderzoek van Groot-Bruinderink heeft wel een groot aantal beheersadviezen opgeleverd, maar ze zijn verder niet in praktijk gebracht, omdat de jagers het niet met de aanbevelingen van het RIN eens waren. Of een nieuw onderzoek de betreffende jagers wel dwingt tot een verantwoordelijker beheer is maar zeer de vraag. Wellicht is het beter als het ministerie van LNV zich eens gaat beraden over een andere structuur voor het beheer.

Reinier Akkermans

Literatuur

- Groot Bruinderink, G. et al., 1987. Het beheer van wilde zwijnen in het Meinweggebied. RIN, Arnhem.
 Pluijmakers, H.A., 1991. Beheersperikelen wild zwijn in de Meinweg. Zoogdier 2(3):7-11.

Symposium Wilde kat

Van 23 tot 25 september organiseert de Raad van Europa een seminar in Nancy (Frankrijk) over de biologie en bescherming van de wilde kat, *Felis silvestris*. De Europese populatie van dit dier is door ontbossing en bejaging sterk versnipperd geraakt, maar er zijn tekenen dat de soort zich hier en daar herstelt. Zo trekken de katten vanuit het Franse Lorraine langzaam noordwaarts de Ardennen in, terwijl de noordelijke Ardennen vanuit de Duitse Eifel worden herbevolkt. Het is zelfs niet onmogelijk dat deze laatste populatie binnen afzienbare tijd ook (in Zuid-Limburg) Nederlands grondgebied bereikt. Het wordt dus hoog tijd om op te houden met het schieten van "verwilderde" cyprese katten, die verbazend veel weg kunnen hebben van echte wilde katten. Nadere informatie over dit seminar bij ondergetekende.

Jaap Mulder,
telefoon 02510-32210 (NL)

Vos breekt record

Op 12 februari 1992 werd bij Wijk aan Zee een zieke vos gevonden. Via de dierenambulace kwam hij bij een dierenarts terecht, die het uitgeleerde dier uit zijn lijden verlost. De vos bleek gemerkt te zijn, en moest dus tenminste acht jaar oud zijn, omdat er in dit duingebied na 1984 geen vossen meer gevangen en gemerkt zijn. Uit de nummers op de oormerken bleek dat het om een rekel ging die in april 1982 als jong op vier kilometer afstand gevangen

was. Niet de afstand tussen merkplaats en vindplaats is in dit geval interessant (4 kilometer is bij mannetjesvossen heel gewoon), maar de leeftijd van deze vos. Tot nu toe was de oudst bekende wilde vos een vrouwtje van negen jaar op de Veluwe. Vanaf nu gaat dit mannetje de boeken in als recordhouder: op één maand na werd hij tien jaar oud! In gevangenschap kunnen vossen overigens nog wel een paar jaar ouder worden.

Jaap Mulder

Grijze zeehond neemt toe

Op een zandbank nabij Vlieland zijn de afgelopen winter twaalf jongen van de grijze zeehond gesignaleerd. Zo veel jongen dieren zijn, volgens H. Brugge van Ecomare, nog niet eerder geteld. Dit blijkt uit tellingen die onlangs zijn gehouden. In de voorafgaande jaren werden er gemiddeld circa vier of vijf jongen waargenomen. Het lijkt erop dat de grijze zeehond zich voorgoed in de Nederlandse wateren heeft gevestigd.

Sinds het begin van de zeventiger jaren worden er re-

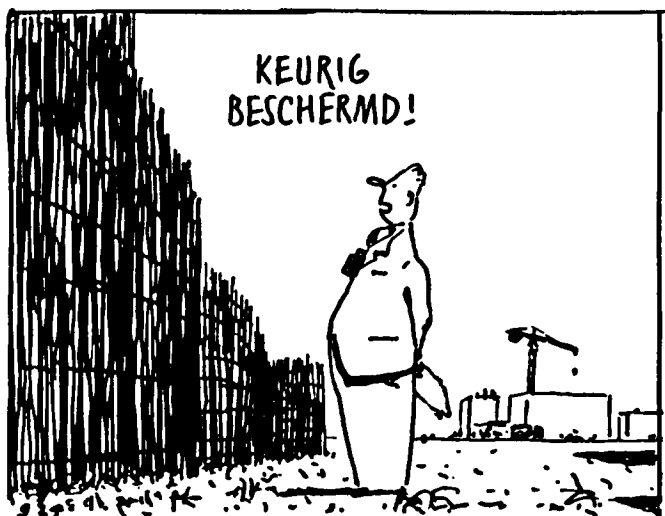
gelmatig grijze zeehonden waargenomen. Dit is opmerkelijk, want de soort was sinds de achttiende eeuw uit onze wateren verdwenen. Volgens Brugge zijn de dieren afkomstig uit de Britse wateren, waar zo'n 100.000 exemplaren voorkomen. De Nederlandse populatie wordt thans geschat op ongeveer 120 stuks.

Piet van der Reest

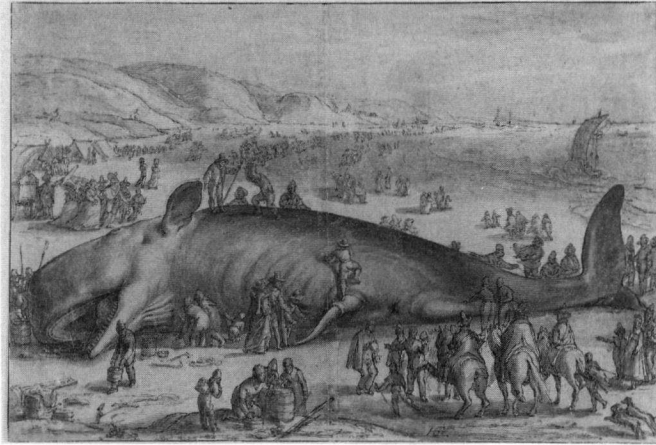
Jac Glazenbeek Stichting

Begin 1992 is de 'Stichting Jac Glazenbeek op de Veluwe' opgericht. Jac Glazenbeek (1894-1975) was een kenner van de Veluwe in optima forma en heeft er zo'n 27 boeken over geschreven. In zijn boeken geeft hij ruim aandacht aan het grofwild en in zijn geschriften zijn veel gegevens met betrekking tot edelhart, wild zwijn, damhart, en moeflon te vinden. De stichting wil een archief opzetten betreffende de werken van Glazenbeek en zijn tijdgenoten. Wie meer informatie wil: Stichting Jac Glazenbeek, Postbus 266, 3770 AG Barneveld. Telefoon 03420-16179 (NL).

L. Fraanje

Op het strand gesmeten

De potvis leeft vrijwel uitsluitend in de warmere wateren tussen 40 graden noorder- en zuiderbreedte. Als bewoner van oceanen komt deze soort slechts per toeval in de Noordzee. Via het Kanaal belandt er weleens een mannetje in de Noordzee. Komt een verzwakt dier te dicht bij de kust dan spoelt hij dood of levend aan, zoals onlangs nog bij Sint-Idesbald voor de Belgische kust (zie rubriek 'Waarnemingen'). Door de eeuwen heen betekende de stranding van een potvis spektakel. Van heinde en verre stroomde de mensen toe, maar dat is vandaag de dag niet anders. De strandingen spraken tot de verbeelding en werden gezien als een voorteken van onheil. Daarom zijn de oude strandingen uitgebreid geportretteerd. Het Teilers Museum te Haarlem en Het Zuiderzeemuseum te Enkhuizen hebben een tentoonstelling over de strandingen van de potvis voor de kust van de Lage Landen ingericht. Voor de openingstijden zie de Agenda.

Tekening van Hendrick Goltzius voorstellende de potvisstranding te Berckhey 2 februari 1598.

Foto Teylers Museum, Haarlem

De das in Nederland

In 1990 werd voor de vierde achtereenvolgende keer een landelijke inventarisatie van de das gehouden. Evenals in 1960, 1970 en 1980 werd vooral gelet op de aanwezigheid van burchten. Het aantal belopen burchten was in 1990 (606) groter dan in 1980 (405). Volgens de opstellers van het onderzoeksrapport is er vermoedelijk sprake van een her-

stel. Deze toename is vooral veroorzaakt door een gunstige ontwikkeling van de das in enkele specifieke gebieden: Veluwe, Gaasterland en Reestdal. In het merendeel van de oorspronkelijke leefgebieden gaat de soort daarentegen nog steeds achteruit, met name in Noordoost-Brabant en Midden- en Zuid-Limburg. De achteruitgang, die sinds 1960 in aantal en areaal is opgetreden, wordt geschat op 20-30%. Het totale aantal wordt geschat op 2200 individuen.

Meer dan de helft van de dassenburchten ligt in niet-beschermde terreinen. Hoewel er inmiddels vele beschermende maatregelen zijn getroffen, heeft de das nog steeds te lijden van een grote mate van onrust of stress. Dit blijkt onder andere uit het feit dat burchten steeds sneller door dieren worden verlaten. Geconcludeerd wordt dat verdere maatregelen nodig zijn.

Piet van der Reest

Wiertz, J., 1991. De dassenpopulatie in Nederland 1960-1990. RIN-rapport 91/6. Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum. Het rapport (76 p.) is te bestellen door overmaking van f 10,00 op giro 948540 van DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen, onder vermelding van het rapportnummer.

Meer dan de helft van de dassenburchten ligt op onbeschermde terreinen.

Foto Pieter Elbers

